

Moja sjećanja na II. vatikanski koncil

Slavko PLATZ

umirovljeni profesor filozofije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu

1. Stjecajem povoljnih životnih okolnosti i moje osobne povijesti našao sam se u Rimu krajem rujna 1965., kada je u tijeku bio četvrti, završni dio II. vatikanskog koncila. Naime, te jeseni, nakon četiri godine župne službe u Čereviću i Sremskoj Kamenici, biskup Bäuerlein poslao me u Rim na studij te izrazio želju da to bude studij filozofije. To mi je bilo prvo putovanje u inozemstvo, bez poznavanja talijanskog jezika. Bio sam uzbuđen, već i zbog toga što ću vidjeti nešto od toga Koncila o kojem smo u domovini dosta čitali i govorili, a kojem su već tri dijela održana od jeseni 1962. Moram reći odmah na početku da ovo pišem samo kao svjedok onoga što sam osobno vidio te čuo u zajednici studenata Zavoda sv. Jeronima i u dnevnom druženju s desetak biskupa koji su stanovali u toj našoj ustanovi. To su bili nadbiskup Franjo Šeper, zatim zadarski nadbiskup Mate Garković, njegov pomoćni biskup Mario Oblak, beogradski nadbiskup Gabrijel Bukatko, mostarski biskup Petar Čulo, senjsko-riječki biskup Josip Burić, šibenski biskup Josip Arnerić, splitski nadbiskup Frane Franić, barski nadbiskup Aleksandar Tokić te porečko-pulski Dragutin Nežić.

Oni nisu mnogo razgovarali o onom što je već bilo proglašeno, a ostalo je još bilo tajna. Osim mene, Koncil su vidjeli sada još živući Ivan Golub, Bonaventura Duda, Tomislav Ivančić, Jozo Delić i Ante Brajko, možda još pokojni redovnik.

2. Po dolasku na kolodvor Termini u Rimu dočekao me moj zemljak (rodом iz Berka), ondašnji župnik u Zemunu, dr. Đuka Marić, koji je onih dana malo boravio u Rimu da vidi Koncil i čuje nešto o tome, a inače je bio veliki prijatelj rektora Zavoda, mons. Đure Kokše. Rektor ga je poslao na Termini da me dočeka i dovede u Zavod. Vrlo sam se obradovao kad sam ga primijetio pri dolasku vlaka na peron, a došao je također i još jedan moj kolega sa Šalate, koji je studirao crkvenu povijest. Doktor Marić rekao mi je da najprije idemo taksijem u bolnicu Gemelli posjetiti našeg biskupa Bäuerleina, operiranog od žuč-

nih kamenaca, a nosio sam i poštu iz Biskupije, za njega osobno i rektora Kokšu. Biskup se već prilično oporavio, obradovao se kad me vidio, jer dotad neki naši svećenici nisu mogli dobiti ondašnji pasoš (Šuljak, Srakić). Uzeo je poštu iz mojih ruku, pa i pismo za rektora Kokšu i za Caritas, u kojem je Biskupija molila da rektor posreduje kod Caritasa da plati bolnicu. To sam pismo morao predati rektoru Kokši, ali mi ga je biskup Bäuerlein namjerno uzeo rekavši: »Zar ja nisam zavrijedio (nakon 14 godina službe) da biskupija plati bolnicu za mene?«

Poslije sam doznao ipak da je rektor Kokša preko svoga kolege iz Germanicuma, mons. Beyera, koji je bio ravnatelj Caritasa, posredovao da se taj račun uredi.

Nakon tog kratkog posjeta u bolnici, otišli smo dalje taksijem u Zavod sv. Jeronima gdje me je dočekao i pozdravio rektor, mons. Đuro Kokša. Za dva-tri dana bio je i blagdan sv. Jeronima pa je rektor nas nove studente – Benvin, Rebić (iz Germanicuma), Starić, Zagorac, Galetić, Platz – predstavio protektoru Zavoda, kard. Marelliju. Sve su to za mene bile velike i uzbudljive novosti. Prvi put sam izravno, licem u lice, susreo jednog kardinala.

3. Nakon skromnog smještaja u Zavodu, na trećem katu, s pogledom na ulicu Tomacelli (biskupi su stanovali u boljim sobama), upoznao sam situaciju i slušao mnogo o Koncilu. Prvu nedjelju u listopadu otišao sam na Trg sv. Petra (kolege su mi rekli neka samo idem uz Tiber) da u podne vidim papu Pavla VI. kako govori s prozora. Na trgu je bilo vrlo mnogo naroda, to je bilo koncilsko vrijeme, a za mene životni trenutak kad sam prvi put pred sobom imao Papu uživo. To je na mene ostavilo vrlo snažan utisak, iako nisam razumio što je govorio... zna se zašto. U samom Zavodu budno sam pratio što se govorilo o Koncilu. Ponašanja biskupa u tom pogledu bila su vrlo raznolika i zanimljiva, a ja sam dobio dojam da ih ta tematika baš mnogo ne zanima, jer su malo govorili o tome. Doduše, nije bilo ni vremena, veći dio prijedpodneva provodili su na Koncilu, onda su, kao stariji ljudi, nakon ručka odmarali – a o nekim se temama nije ni moglo govoriti jer dokumenti još nisu bili proglašeni. Neki kolege studenti rekli su starom zadarskom nadbiskupu, mons. Mati Garkoviću, neka ne ide uvijek na sjednice budući da je teško hodao.

Sjećam se kako je on odgovorio: »Moj sinko, imam ja savjest.« Neki su biskupi navečer duboko u noć samo gledali televiziju (mons. Bukatko), a meni se činilo da nemaju interesa za Koncil, što sam ja pretjerano od njih očekivao. Mislio sam onda: Zar je važnija televizija od njihovih razgovora o Koncilu!? Naš biskup Stjepan Bäuerlein, oporavljen nakon operacije, stanovao je u hotelu s grupom od tridesetak biskupa. Više se ne sjećam imena hotela, ali znam da se nalazio jugoistočno iznad vatikanskih muzeja. Posjetio sam ga do kraja Koncila nekoliko puta. Nije se baš povoljno preda mnom izražavao o Koncilu govoreći da tu ima jako mnogo pretjeranosti, teško primjenjivih u Crkvi, da Koncil vodi nekoliko teologa, da su biskupi pasivni i da on misli da se takav Koncil više nikada ne može ponoviti. Nešto od toga je i *Bijela knjiga* grupe naših svećenika prigovarala biskupu: da je premalo izvještavao biskupiju o Koncilu, osobito da se nije ponašao dosljedno koncilskim idejama... (o tome usp. M. SRAKIĆ, *Cruce et labore – Križem i radom*, Đakovo, 2014., 715.).

Nakon završetka Koncila 8. prosinca 1965., ja sam sljedeći dan ispratio biskupa Bäuerleina na kolodvor Termini na vlak i rekao mu da mi je jako teško ovdje u Rimu i da se teško snalazim, da bih s njim išao kući. On me doslovno izgurao iz vlaka van, kazavši neka svakako ostanem i trudim se koliko mogu, iako sam rekao da imam i zdravstvenih poteškoća zbog tjeskobne živčane situacije (imao sam teški gnojni herpes na koži leđa). I ja sam stisnuo zube i pomolio se Duhu Svetom i nastavio svojim putem dalje, do konačnog uspjeha.

4. Inače, moje dotadašnje znanje o Koncilu bilo je prilično malo. Biskupijske obavijesti više su puta godišnje donosile izvještaje o događajima i sadržaju koncilskih dokumenata. Treba znati da je već 1962. počeo izlaziti *Glas Koncila*, prvo kao ciklostilski umnožene folije koje smo primali po župama. I ja sam to primao u mojim dvjema župama (Čerević i Sremska Kamenica) i čitao, odatle moje početno saznanje o Koncilu. Sljedeće godine, čini mi se 1963., *Glas Koncila* počinje izlaziti u novinskom formatu. Tu je već bilo mnogo više sadržaja i moglo se mnogo više toga pročitati i naučiti. Početkom Drugog zasjedanja 1963. krajem rujna proglašen je prvi koncilski dokument *O liturgiji (Sacrosanctum concilium)*. Taj prvi plod Koncila izazvao je burne rasprave o pojedinim temama, prijedlozima i odlukama. Osobito velika novost bila je nagoviještena liturgija na narodnom jeziku koja će se postupno uvoditi. U ondašnjem našem crkvenom tisku razvile su se žustre rasprave o pojedinim pitanjima prijevoda, npr. da li riječ *kalež* ostaviti ili prevesti riječju *čaša*, što i jest zapravo bila na Posljednjoj večeri. To

bi bio original. Zatim, okretanje oltara prema narodu, nespretna i loša preuređenja svetišta u crkvama u tu svrhu, uspjela ili neuspjela, itd. Svakako, općenito bih mogao reći da je tada moje znanje o samom sadržaju Koncila bilo ipak minimalno. Osobito je bila izazovna riječ *posuvremenjenje* (aggiornamento). Da, ali kako, u čemu, u kojoj mjeri...? Dolazilo je do pretjeranosti na obje strane. U međuvremenu je 1963. umro i papa Ivan XXIII. Naslijedio ga je Pavao VI., odlučan nastaviti Ivanov koncilski put. Kada sam prvi put vidio Pavla VI. na prozoru u podne na prvu nedjelju listopada 1965., pomislio sam kako mu predstoji grdno težak put da nađe pravu sredinu i umanjiti pretjerivanja, a uputi na pravi put. Imao je doista enormno težak zadatak. I svih mojih pet godina boravka u Rimu, nijednom nije npr. stigao posjetiti naše sveučilište Gregorianu, to eminentno Papinsko sveučilište, gdje je bilo i slučajeva napuštanja službi i svećeništva i od strane vrhunskih profesora. Osobito je u tome prednjačio fakultet sociologije. To je djelovalo zbunjujuće na studente.

5. Prvi dio liturgije na hrvatskom jeziku bio je predviđen za Prvu korizmenu nedjelju 1965. Ja sam tada još bio na župi. Iz biskupije smo dobili ciklostilirane papire onih dijelova liturgije koje možemo čitati na hrvatskom, a ostalo, osobito kanon, ostao je i dalje na latinskom. Ta je reforma išla postupno i mučno, i ovdje u domovini i u svijetu. Po savjetu Biskupije, ja sam u mojim župama u Čereviću i Sremskoj Kamenici sazivao narod u crkvu prije te promjene kako bismo uvježbali nove tekstove. Mogu reći da su se relativno dobro odazivali i prihvaćali tu i za njih i za mene veliku novost. Na tu Prvu korizmenu nedjelju imao sam pun oltar papira i dobro morao paziti što ću na kojem jeziku pročitati. Pa i moju mladu misu u srpnju 1961. slavio sam na latinskom jeziku, sasvim normalno za ono vrijeme.

6. Inače, bio mi je vrlo zanimljiv dnevni život biskupa u kući u Zavodu. Ujutro nakon doručka, obučeni u roketu i mocetu, izlazili su pred Zavod i u određeno vrijeme vatikanski bi ih autobus pokupio i odvezao na Trg sv. Petra. Vidio sam jednom prilikom kako je to mnoštvo od oko dvije i pol tisuće biskupa dolazilo na trg i ulazilo u baziliku na svoja mjesta, na one dužne tribine postavljene kroz sredinu bazilike sv. Petra. Ja sam to onda pobožno gledao vjerujući da će Duh Sveti kroz ovaj ljudski element ipak upraviti i voditi svoju Crkvu. Puno je tu bilo pametnih i pobožnih ljudi, makar je bilo i vrlo teških problema, npr. već onda se naziralo da netko uvijek glasuje nevaljanim glasom (kasnije se uočilo da je to bio mons. LeFebvre). Na početku zasjedanja svakodnevno se služila kratka misa, i to na različitim obredima i jezicima, da se vidi bogatstvo Crkve.

7. Baš u vezi s tim pričao nam je šibenski biskup, mons. Josip Arnerić, kako je on jednog dana bio određen da služi tu jutarnju koncilsku misu na staroslavenskom jeziku. Dvojica naših kolega studenata bili su ministranti kod te mise. Nakon mise biskup Arnerić objasnio je koncilskim ocima da je to starohrvatski jezik i da ta liturgija zapravo potječe još od hrvatskog kralja Tomislava i njegovih sabora iz X. stoljeća. Dakle, u nekim dijelovima domovine (na obali) taj se narodni govor u liturgiji održao već tisuću godina. Sada je to već stari jezik, dosta nerazumljiv. To je izazvalo divljenje i čuđenje koncilskih otaca, kojima je bilo nepoznato da naše kršćanstvo ima tako dugu, lijepu i bogatu liturgijsku tradiciju.

8. Studenti-svećenici u Zavodu sv. Jeronima studiraju različite znanstvene discipline. Posebno zanimljivim pokazalo se grupiranje studenata teologa (teologije, Biblije, liturgike) i pravnika. Teolozi su prigovarali pravnicima da njihov pravnički smjer na Koncilu nastoji stvoriti »pravničku« Crkvu, s čvrstom pravničkom strukturom, bez obaziranja na društvene i ekonomske probleme suvremenog svijeta, na pastoralna stanja. To bi, po njima teolozima, onda bio neuspjeh Koncila. Pravnici su, pak, sa svoje strane predbacivali teolozima da su previše liberalni, da im je kriterij djelovanja sveden samo na pastoralni vidik, a to je previše široko i neodređeno. Posadašnjenje se može onda ostvarivati na sto mogućih načina, itd.

Te su rasprave većinom bile duhovite i povremene, a ponekad i ozbiljne i produbljene. Teologe su predvodili istarski student Aldo Starić i zagrebački Adalbert Rebić (kasnije profesori na KBF-u u Zagrebu), a pravnike riječki student Josip Manjgotić (kasnije profesor prava na Teologiji u Rijeci) zajedno s mostarskim kolegom Antom Brajkom (kasnije predavačem prava i prefektom na bogosloviji u Sarajevu). Njih četvorica često su uveseljavali zajednicu dinamičnim raspravama, a sve na koncilske teme. Tako smo i mi ostali, nestručni teolozi (ja sam studirao filozofiju), upoznali mnogo koncilskih problema. Time hoću reći kako je Koncil doista bio prisutan i u toj maloj zajednici od dvadesetak studenata, budućih profesora. Nažalost, od njih četvorice jedino je Ante Brajko živ.

9. *Molitva za uspjeh Koncila* – Odmah po najavi održavanja Koncila, papa Ivan XXIII. 1959. poziva Crkvu i svijet na molitvu za uspjeh koncilskih priprema i predlaže molitvu koju ovdje donosimo, a koju je naša Biskupija objavila u *Obavijestima* br. II/1959. i kasnije dala tiskati na sličici te poslala svim svećenicima i župama. Ja sam osobno tu sličicu s molitvom za Koncil stavio u brevijar i svakodnevno zdušno ponavljao.

Sveti otac Ivan XXIII. u svom radijskom govoru 27. travnja 1959. poziva sav kršćanski svijet da se osobito u mjesecu svibnju moli za uspjeh Koncila koji kani sazvati. Biskupija preporuča našem svećenstvu da nastavi i dalje moliti. Doslovno, ta molitva glasi ovako:

Gospodine Isuse Kriste, vrhovni i jedini pravi naš Pastiru, molimo te, da po zagovoru tvoje i naše majke, Blažene Djevice Marije, pošalješ Duha Svetoga na svoju sv. Crkvu, da on sjedini sve ono što je razasuto, da utvrdi ono što je oslabljeno, da izliječi ranjena srca, da prosvijetli kolebljive duše. Izlij darove svoga Svetoga Duha, osobito na sve biskupe svijeta, da se što prije sastanu, na čelu sa Svetim Ocem Papom, na opći crkveni Sabor i da na tom Saboru odluče sve ono što će biti na veću slavu tvoju, na procvat svete Crkve, za naše vječno spasenje, za mir i ljubav među ljudima i narodima. Amen.

10. Dva-tri puta bio sam na javnom otvorenom zasjedanju Koncila. To je bilo osobito prilikom proglašavanja dekreta, uz molitvena slavlja. Sjećam se dobro da sam se uspio s kolegama ugurati čak iza glavnog oltara sv. Petra; tamo smo se uspeli na malu tribinu i imali pred sobom glavni oltar i čitavu koncilsku tribinu s koncilskim ocima u svećanim odorama. Vrlo impresivan pogled, za pamćenje i dugo sjećanje.

11. Doživio sam i sâm završetak II. vatikanskog koncila, na svetkovinu Bezgrešnog začeca BDM, 8. prosinca 1965. Sjećam se dobro: bio je tmuran jesenski dan, ali bez kiše, Trg sv. Petra bio je prepun vjernika. Ja sam se uspio progurati pored lijeve kolonade, sve do početka glavnog stubišta, ispod kamere TV-a RAI, onda crno-bijele, koja je snimala i prenosila zaključak Koncila. Svećanu liturgiju predvodio je papa Pavao VI. uz mnoštvo biskupa (neki su već otputovali kući u svoja daleka odredišta). Bila je tu i talijanska vojna limena glazba, policija, vrlo organizirane sanitetske službe, što je za mene, tek pridošlog iz komunističkog sustava, bilo nevjerojatno vidjeti. Nešto tomu slično nisam u životu dotad vidio. To je bio doživljaj za cijeli život. A onda su uslijedile godine provođenja koncilskih odluka, tumaćenja, poteškoća, zastranjivanja, itd.

Svakako mogu reći da je to za Crkvu bio najveći događaj i obogaćenje u XX. stoljeću. Sada mi se čini da ga još nismo dovoljno prostudirali ni proveli, niti nakon ovih 50 godina od njegova svršetka. Koncil ostaje stalni izazov i smjernica suvremenoj Crkvi, a nama apel na savjest da ga i dalje čitamo, studiramo, provodimo. Osobito se to odnosi na nas svećenike. Neka je sve ovo na dobro i blagoslov Crkvi. ■